

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ
15.11.2020

Στους Ορθοδόξους ναούς συχνά βλέπουμε σε τοιχογραφίες απεικόνιση της ουράνιας Λειτουργίας των Αγγέλων με στοιχεία της θείας Λειτουργίας που επιτελούμε εμείς οι άνθρωποι στους ιερούς ναούς μας. Άγγελοι και άνθρωποι, όπως λέγαμε στην προηγούμενη Ομιλία μας, λατρεύουμε ενωμένοι τον Κύριο του ουρανού και της γης· και όπως γύρω από τον ουράνιο Θρόνο του Παντοκράτορα οι άγιοι Άγγελοι ακατάπαυστα υμνούν και δοξολογούν τον Τριαδικό Θεό, έτσι κι εμείς, γύρω από κάθε επίγειο Θρόνο του Θεού, την Αγία Τράπεζα, μαζί με τις δεήσεις μας, τις καθιερωμένες Ευχές, κατά την τέλεση του Μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας, (όπως και σε άλλες Ιερές Ακολουθίες) ψάλλουμε προς τον Τριαδικό Θεό ύμνους ευχαριστίας και δοξολογίας.

Αυτό έκανε και ο Κύριος, όπως μας πληροφορεί ο Ευαγγελιστής Ματθαίος, στο τέλος του Μυστικού Δείπνου, με τους Μαθητές Του: "ύμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἔλαιῶν" (Ματθ. 26,30). Ὑμνησαν τον Θεό με τους καθιερωμένους για το Πάσχα ύμνους. Αυτό συνέχισαν και οι Άγιοι Απόστολοι να κάνουν στις ιερές Συνάξεις, που τελούσαν την θεία Ευχαριστία. Αυτή η Παράδοση επικράτησε στην Εκκλησία. Γι' αυτό στη θεία Λειτουργία οι καθιερωμένες Ευχές και Δεήσεις των Λειτουργιών συνδυάζονται με ύμνους που ψάλλουν οι πιστοί. Με αυτόν τον τρόπο όχι μόνον μιμούμαστε τους Αγγέλους, αλλά και βοηθούμε στο να γαληνεύουν οι ψυχές μας, να νιώθουν κατάνυξη και να υψώνονται οι καρδιές πνευματικά προς τα άνω.

Την ευεργετική επίδραση της εκκλησιαστικής υμνωδίας στις καρδιές των πιστών έχουν εξάρει οι Άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας μας. Ας παραθέσουμε τις μαρτυρίες μόνον τριών εξ αυτών σε ελεύθερη απόδοση: Ο Μεγ.Βασίλειος γράφει: «Η Ψαλμωδία φέρνει γαλήνη στις ψυχές, και κυριαρχεί η ειρήνη...Διώχνει τη λύπη και χαρίζει παρηγοριά και ιλαρότητα». Ο Μέγας Αθανάσιος: «Με την υμνωδία εξομαλύνεται η ταραχή, η αταξία και η σκληρότητα της καρδιάς και θεραπεύεται η πληγή που προξένησε τη θλίψη». Και ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος: «Γίνεται γάρ καί σ' αἴρ ἅγιος ἀπό ψαλμωδίας». Με την υμνωδία ακόμα και ο αέρας αγιάζεται!

Θα πρέπει όμως να διευκρινίσουμε ότι, όπως ορίζουν Συνοδικοί Κανόνες της Εκκλησίας, η Ψαλμωδία δεν έχει σκοπό να ευχαριστήσει την ακοή των πιστών, όπως σε μία μουσική συναυλία. "Οὐκ ἔστιν θέατρον ἡ Εκκλησία, ἵνα πρὸς τέρψιν ἀκούομεν", λέγει ο ιερός Χρυσόστομος. Ούτε φυσικά ευκαιρία για να επιδείξουν οι Ψάλτες την ωραία φωνή τους και το μουσικό τους τάλαντο. Σκοπός της Ψαλμωδίας δεν είναι να προκαλέσει συναισθηματικές συγκινήσεις και τίποτε περισσότερο. Ο σκοπός είναι να προκαλέσει κατάνυξη στη ψυχή, νήψη, εγρήγορση, πνευματική αφύπνηση, μετάνοια ειλικρινή, βιώματα για μια πιό ολοκληρωτική αφοσίωση και αγάπη προς τον Θεό, να δώσει φτερά στην προσευχή, να εκφράσει με πιό έντονο τρόπο την ευχαριστία και τη δοξολογία προς τον Θεο. Συγχρόνως, σκοπός της εκκλησιαστικής μουσικής είναι να προβάλλει μελωδικά τα νοήματα του λόγου του Θεού και να γίνουν πιό εύληπτα. Άλλωστε ένα μεγάλο μέρος των ύμνων είναι από χωρία της Αγίας Γραφής και ειδικότερα από τους Ψαλμούς.

Γι' αυτόν τον λόγο, η Εκκλησία προτρέπει τους ψάλτες να ψάλλουν με τέτοιο τρόπο, ώστε το εκκλησίασμα να αντιλαμβάνεται τα λόγια των ύμνων, και να συμμετέχει στην κοινή λατρεία· οι ύμνοι δεν παύουν να είναι Προσευχή και τονισμένος λόγος που μας διδάσκει. Αν προσέξουμε τα λόγια των ύμνων, που ψάλλουμε κατά την διάρκεια του έτους στους ναούς μας, θα διαπιστώσουμε ότι περιέχουν ολόκληρη την Ορθόδοξη δογματική και ηθική διδασκαλία της Εκκλησίας μας και τα κύρια γεγονότα από τη ζωή του Κυρίου μας, της Παναγίας, των Αγίων Αποστόλων και των Αγίων που τιμούμε καθημερινά. Αυτό φαίνεται ολοκάθαρα από το εξής. Σε παλαιότερες εποχές υπήρχαν Μοναχοί χωρίς να έχουν σπουδάσει Θεολογία, (κάποιοι ήξεραν μόνον να διαβάζουν και να γράφουν)· αλλά με την καθημερινή παρακολούθηση των Ιερών Ακολουθιών, αποκτούσαν αξιοζήλευτο πλούτο θεολογικών γνώσεων και αγιότητα ζωής, παράλληλα βέβαια με τον πνευματικό τους αγώνα.

Επειδή, λοιπόν, στην λειτουργική μας σύναξη δεν ψάλλουμε για να ευχαριστήσουμε την ακοή αλλά για να προσευχηθούμε, στην Ορθόδοξη Παράδοση δεν χρησιμοποιήθηκαν μουσικά όργανα. Με το αρμόνιο π.χ. χαιρόμαστε ένα ωραίο καλλιτεχνικό άκουσμα αλλά μας βγάζει από το χώρο της προσευχής.

Η φωνητική Ορθόδοξη εκκλησιαστική μουσική, στη θεία Λειτουργία συντονίζει, κατά κάποιον τρόπο, τα βήματα της ψυχής μας στην πορεία της προσευχής για να φτάσουμε στο υπέρτατο σημείο της ιερουργίας του Μυστηρίου, ώστε με πίστη και πόθο να προσέλθουμε στο Άγιο Ποτήριο, "ίνα μέτοχοι ζωής αιώνιου γενώμεθα" (Αντί Χερουβικού Προηγιασμένης Θ.Λειτουργίας).

Αγαπητοί μου αδελφοί και αδελφές, η υμνωδία της Εκκλησίας μας είναι πολύτιμη πνευματική κληρονομιά για μας. Είναι καρπός μεγάλων ποιητών, και υμνωδών, που ανεδείχθησαν καθόλη τη διάρκεια της ζωής της Εκκλησίας. Η καλλιτεχνική της αξία είναι ανυπέβλητη, γι' αυτό και διατηρήθηκε ζωντανή μέχρι σήμερα, ζωογονεί, εμπνέει και εξαγιάζει τους πιστούς. Όμως για να μπορούμε να παρακολουθούμε και τα λόγια των ύμνων, και οι έννοιές τους να αγγίζουν τις ψυχές μας, χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια εκ μέρους του καθενός μας και προσοχή πολλή. Αξίζει αυτή η προσπάθεια· η πνευματική μας ωφέλεια θα μας ανταμείψει. Θα αισθανθούμε ότι βρήκαμε έναν κρυμμένο θησαυρό. Αμήν.